

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, старшого наукового співробітника

Анни Володимирівни Яцишин

на дисертацію **Валерії Андріївни Смірної** на тему «**Проектування****інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької****діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,

за спеціальністю 011 – Освітні, педагогічні науки

Детальне вивчення рукопису дисертаційного дослідження та наукових праць Валерії Андріївни Смірної дозволило представити характеристику основних результатів її наукової роботи.

1. Актуальність дисертаційного дослідження.

Цифрова трансформація у сфері освіти підкреслює її вплив на інноваційний прогрес. Ця тенденція передбачає не лише впровадження сучасних технологій та інноваційних методик, але й розроблення нових стратегій управління освітніми процесами. Особлива увага приділяється сприянню науковому дослідженню та реалізації проєктів, спрямованих на забезпечення відкритого доступу до освіти та науки. Водночас цифрова трансформація сприяє розвитку цифрової компетентності науково-педагогічних працівників, що забезпечує зростання доступності якісної освіти та підвищує конкурентоздатність закладів освіти на ринку. Окрім того, важливість моніторингу результативності дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників обумовлено вимогами низки державних нормативних документів України, зокрема, щодо обов'язковості наукових публікацій, у виданнях, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних.

У дисертації Валерії Андріївни Смірної представлено цілісне дослідження проблеми проектування інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Теоретично обґрунтовано, спроектовано, експериментально перевірено ефективність створеної інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та педагогічного супроводу її впровадження.

Актуальність теми дисертації Валерії Андріївни Смірної зумовлена необхідністю розв'язання низки суперечностей між: між вимогами до якості наукових досліджень, що постійно підвищуються й об'єктивністю оцінювання дослідницької діяльності; між різноманіттям відкритих цифрових систем для оцінювання результатів науково-педагогічних досліджень і відсутністю науково обґрунтованих, цілісних систем, які дають змогу здійснювати

*Відгуки обраних
Танюва 13.05.2024 р.
Степанів, Степанів, Степанів
Розі, проф. наук, проф. І.І. Коржова*

комплексний моніторинг дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; між потребою використання сучасних цифрових технологій під час дослідницької діяльності та недостатнім рівнем розвитку цифрової компетентності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Крім того, значущість проведеного дослідження підтверджується, тим, що воно було виконано в межах реалізації низки наукових тем Київського університету імені Бориса Грінченка: «Розвиток відкритого освітнього інформаційного середовища університету для забезпечення якості освіти» № 0116U003995 (04.2016-04.2022); «Проектування екосистеми відкритого університету в умовах цифрової трансформації суспільства» № 0123U102794 (05.2023-05.2028).

2. Наукова новизна результатів дисертації. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації.

Рецензована робота характеризується високою інформаційною насиченістю, різноаспектністю, високим рівнем наукової новизни та теоретичної цінності.

Дисертація Валерії Андріївни Смірнкової має вагому наукову новизну (с. 28-29), що підтверджується отриманими результатами дослідження, а саме: *вперше* визначено та науково обґрунтовано поняття «система моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників» як комплекс взаємопов'язаних компонентів, що забезпечують систематичний збір, опрацювання, зберігання та аналіз показників дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти для забезпечення неперервного відстеження динаміки показників результативності дослідницької діяльності, об'єктивного оцінювання її якості та ефективності, розробки ефективних управлінських рішень з метою оптимізації наукового процесу, «педагогічний супровід впровадження інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» як комплексний процес, який передбачає підбір форм, методів, засобів для саморозвитку, самовдосконалення, підвищення рівня цифрової компетентності науково-педагогічних працівників з метою представлення та поширення результатів досліджень в освітньо-науковому просторі, їх моніторингу та аналізу з використанням інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; визначено та обґрунтовано показники інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності, а саме: кількість публікацій, кількість цитувань, індекси цитування за даними наукометричних баз даних Scopus, Web of Science та Google Scholar; розроблено структурно-функційну модель інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, яка включає шість ключових компонентів – цільовий, управлінський, організаційний, технологічний, аналітичний, результативний;

теоретично обґрунтовано і описано структуру цифрового профіля дослідника; розроблено методологію ранжування науково-педагогічних працівників за показниками дослідницької діяльності в інформаційно-аналітичній системі моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; описано та обґрунтовано педагогічний супровід впровадження інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; визначено критерії та показники ефективності інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; визначено шляхи розвитку розробленої системи; *уточнено* зміст поняття «проектування інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти».

Формулювання зазначених елементів наукової новизни вважаємо коректним, вони віддзеркалюють відмінності між вже відомими положеннями й орієнтують на результати, яких можна досягти через їх використання на практиці.

Заслуговує на схвалення практичне значення дослідження, що полягає у створенні та впровадженні інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, що дає змогу здійснювати аналіз результативності дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників, а на його основі аналіз дослідницького складника діяльності кафедр, структурних підрозділів та закладів вищої освіти загалом; створенні цифрових профілів дослідників, які дають змогу здійснювати моніторинг показники дослідницької діяльності й отримати загальну оцінку продуктивності, впливовості дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників; формуванні рейтингів науково-педагогічних працівників за показниками дослідницької діяльності, які дозволяють відслідковувати динаміку результатів дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти; актуалізації та адаптації методичного досвіду із забезпечення відкритого доступу, прозорості, відкритості та поширення результатів досліджень для збільшення їх видимості в міжнародному освітньому просторі; розробленні навчально-методичного відкритого електронного комплексу із представлення результатів дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників «Супровід інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладу вищої освіти», який є складником педагогічного супроводу впровадження системи й сприяє підвищенню рівня обізнаності науково-педагогічних працівників щодо використання системи та інструментів для представлення та поширення результатів наукових досліджень у міжнародному та українському науково-освітньому просторі й розвитку цифрової компетентності науково-педагогічних працівників; розробленні програми підвищення кваліфікації для науково-педагогічних

працівників «Моніторинг дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти».

Дисертаційне дослідження Валерії Андріївни Смірної має практичну значущість, зумовлену тим, що одержані здобувачем результати є достатньо обґрунтованими, успішно апробованими та впровадженими в закладах вищої освіти і можуть бути використані під час моніторингу та оцінювання ефективності дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників, проектуванні систем моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, а також у системі підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників.

3. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Рецензоване дослідження сприяє пошуку шляхів вирішення важливої для вищої освіти та наукової діяльності, що стосується проблеми дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. А отримана наукові результати дають підстави вважати дослідження істотним підґрунтям для практичного вдосконалення здійснення моніторингу дослідницької діяльності у закладах вищої освіти з урахуванням європейських та світових тенденцій.

Здійснений аналіз тексту дисертації свідчать, що авторка добре розуміється на теорії, методах дослідження, проблемі, яку досліджує. Високий рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації Валерії Андріївни Смірної, забезпечено наступними позиціями.

По-перше – структура роботи відзначається логічною продуманістю, збалансованістю складових частин і підпорядкована реалізації основних завдань, що сприяло досягненню поставленої мети. Розділи дисертації взаємопов'язані внутрішньою логікою і послідовністю викладу матеріалу.

По-друге – правильно обрані об'єкт, предмет, мета дослідження, що дозволило чітко визначити завдання, виконати їх у повному обсязі, про що свідчать отримані наукові результати та сформульовані висновки.

По-третє – використання широкої бази використаних джерел за темою дисертації (229 джерел, із них 104 – англійською мовою), що свідчить про всебічний аналіз дослідницею проблематики дисертації та підтверджує ґрунтовність проведеного дослідження.

По-четверте – створення належної теоретико-методологічної бази, відповідність предметної спрямованості дисертаційної роботи сучасним вимогам до вдосконалення системи оцінювання закладів вищої освіти в аспекті впровадження наукової діяльності, зокрема актуальність та важливість цілісного дослідження проблеми проектування інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

По-п'яте – позитивним та важливим є визначені та описані дослідницею (с.156-157) ключові перевагами використання інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти для різних груп користувачів, а саме: науково-педагогічних працівників, адміністрації закладів вищої освіти, інших зацікавлених сторін (стейкхолдерів, грантодавців, партнерів та ін.).

Отже, аналіз тексту дисертації свідчить про глибоке володіння дослідницею сучасною науковою термінологією та актуальними напрямками досліджень, які є затребуваними на державному рівні у галузі вищої освіти. Також, визначено, що провідні положення дисертації в достатній мірі висвітлено у опублікованих наукових працях здобувачки.

4. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Вважаємо, що Валерія Андріївна Смірнова на належному рівні виконала поставлені наукові завдання, продемонструвала високий рівень володіння методологією наукової діяльності, що надає право публічного захисту основних положень виконаного нею наукового дослідження.

5. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях.

Основний науковий зміст дисертації Валерії Андріївни Смірнкової викладено в 13 наукових публікаціях: 4 статті (з них 1 у співавторстві) у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 1 стаття (у співавторстві), у періодичному науковому виданні, проіндексованому у Scopus; 8 публікацій (з них 4 у співавторстві), у яких додатково висвітлено наукові результати дисертації.

Таким чином, кількість, обсяг та зміст опублікованих наукових праць відповідають вимогам МОН України щодо висвітлення основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу.

Дисертаційна робота Валерії Андріївни Смірнкової має класичну структуру, складається з анотації українською та англійською мовами, списку публікацій, вступу, трьох розділів (поділених на параграфи), висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (229 джерел, із них 104 – англійською мовою), додатків.

Зміст дисертаційної роботи структурований, послідовний та логічний, що сприяє розкриттю тематики дослідження та виконанню поставлених завдань. За змістом та оформленням рукопис дисертації відповідає вимогам до такого виду робіт.

У вступі дисертації обґрунтовано вибір тематики дослідження, її мету та завдання відповідно до об'єкту та предмету, описано методологію, наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, висвітлено апробацію матеріалів дослідження.

При викладі матеріалів першого розділу «Теоретичні основи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» дослідницею здійснено аналіз стану розробленості проблеми моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Зокрема, було проаналізовано стратегічні документи Європейського союзу, законодавчі та нормативні документи України, результати українських та зарубіжних наукових досліджень. Описано феномен дослідницької діяльності в умовах цифрової трансформації та відкритої науки, що характеризується такими тенденціями: відкритим доступом та активним обміном науковими дослідженнями, формуванням нових підходів до оцінювання дослідницької діяльності, що враховують широкий спектр параметрів для визначення їх впливу. Ці тенденції спрямовані на створення більш інноваційного, доступного, відкритого та ефективного освітнього середовища. Окреслено низку основних понять дослідження.

Також, у першому розділі досліджено та систематизовано досвід систем моніторингу діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти в українському та міжнародному просторі вищої освіти. Дослідницею виконано аналіз контенту офіційні вебсайтів провідних українських та зарубіжних університетів на наявність опублікованих у відкритому доступі персональних сторінок науково-педагогічних працівників з основними показниками діяльності, а також рейтингів професійної та дослідницької діяльності у відкритому доступі.

У другому розділі «Проектування інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» досліджено та узагальнено досвід систем моніторингу діяльності у закладах вищої освіти в українському і міжнародному просторі вищої освіти. Зроблено висновок про важливість проектування цілісної ІАС, яка консолідує дані з різних відкритих джерел та матиме потужний аналітичний інструментарій для опрацювання й аналізу накопичених даних, що передбачає статистичний аналіз, візуалізацію даних, прогнозування та інші методи аналізу. Автором визначено ключові показники дослідницької діяльності, які мають найбільший вплив на показники діяльності закладів вищої освіти у різних рейтингах. Також, описано вимоги та ключові аспекти, які необхідно враховувати при проектуванні інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти. Обґрунтовано модель інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти.

Продовжується другий розділ детальним описом основних функцій інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності

науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, до них належать: інформаційна, унаочнення, мотивувальна, компетентнісна, аналітична, прогностична, управлінська. На основі розробленої моделі спроектовано інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти та описано основні її складники.

При викладі матеріалів третього розділу «Експериментальне дослідження ефективності інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» дослідницею описано процес експериментальної перевірки ефективності розробленої інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти, представлено та описано основні етапи експериментального дослідження, подано візуальне представлення результатів статистичного опрацювання формульованого етапу, сформульовано та наведено інтерпретацію результатів експериментального дослідження.

Робота завершується висновками, які узагальнюють її зміст, є логічними, віддзеркалюють основні результати дисертаційного дослідження та відповідають сформульованим завданням. Матеріали, які розміщено у додатках розширюють та унаочнюють зміст дисертації, сприяючи повноті її сприйняття.

7. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях.

Коректне цитування першоджерел дослідницею демонструє високий рівень її академічної доброчесності. Заслужують на увагу лаконічні висновки й узагальнення, у яких підбиваються підсумки наукових пошуків дослідниці, вони цілком відповідають поставленим завданням та пропонуються можливі перспективи подальших наукових досліджень. У дисертації враховано особливості наукового стилю мовлення.

Проведений аналіз рукопису дисертації та наукових публікацій Валерії Андріївни Смірної не дає підстав констатувати допущення нею порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації). У тексті дисертації наведено посилання на першоджерела інформації за кожним випадком використання ідей, тверджень, відомостей.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Поряд із загальною високою оцінкою рукопису дисертації, вважаю за необхідне зупинитись на окремих міркуваннях і запитаннях, що потребують додаткового висвітлення або пояснення під час захисту та врахування дослідницею в її подальших наукових розвідках.

1. У рецензованій дисертації спостерігаємо подекуди не зовсім коректне використання терміну «моніторинг», зокрема у практичному значенні

«...дають змогу *моніторити* показники дослідницької діяльності» (с.29); у тексті дисертації зустрічаються словосполучення «моніторити результативність» (с. 80, с. 201), «моніторити результати» (с.82), «моніторити ефективність» (с.82). На нашу думку, варто було вживати усталений вираз «здійснювати моніторинг ...».

2. Сформульований у дисертації предмет дослідження «створення інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти», не повно мірою відображає всю виконану дослідницею роботу. Вона здійснена набагато ширше, адже ще було виконано «впровадження інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти». На нашу думку, варто було б його розширити і вказати у такому формулюванні «проектування та використання інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти».

3. На нашу думку, у тексті дисертації варто було б ширше розкрити аспекти того, хто вносить та оновлює данні до розробленої «інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» самі науково-педагогічні працівники чи спеціалізований персонал?

4. Враховуючи ефективність та перспективність проведеного дослідження і розроблені дослідницею «навчально-методичний відкритий електронний комплекс», а також «програма підвищення кваліфікації для науково-педагогічних працівників «Моніторинг дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти», на нашу думку, варто було б оформити їх бібліографію і додати до опублікованих наукових праць дослідниці, що підсилило б її практичний внесок. Також, було б добре оформити ці напрацювання у форматі практичного посібника або методичних рекомендацій та видати окремим виданням, що є важливим у контексті подальшої наукової та професійної роботи авторки дисертації.

Вищевикладені міркування мають дискусійну природу і жодним чином не впливають на загальне позитивне враження від дисертації та не знижують її наукової і практичної цінності.

9. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам.

На підставі ознайомлення з дисертацією та публікаціями вважаю, що кваліфікаційна наукова праця «Проектування інформаційно-аналітичної системи моніторингу дослідницької діяльності науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти» за актуальністю, ступенем новизни представлених результатів, їх наукової обґрунтованості, повноти викладення в опублікованих наукових працях, рівнем виконання поставленого наукового завдання та володіння методологією наукової діяльності відповідає вимогам,

які висуваються до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40, а її авторка – Валерія Андріївна Смірнова – заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
завідувач сектору,
Державна наукова установа
«Український інститут науково-технічної
експертизи та інформації»

Анна ЯЦИШИН

Підпис Анни Яцишин засвідчую

Зиряков Олександр

Володимир Камішин